

علم خداوند مانع اراده انسان نیست

عضو هیئت علمی دانشگاه ضمن اشاره به اینکه سند بهشت و جهنم را خود انسان صادر می‌کند، تصریح کرد: قرار نیست چون خدا علم دارد و می‌داند، دانستنش مانع اختیار ما شود چون اگر اینطور باشد بهشت و جهنم رجحانی ندارد.

عضو هیئت علمی دانشگاه ضمن اشاره به اینکه سند بهشت و جهنم را خود انسان صادر می‌کند، تصریح کرد: قرار نیست چون خدا علم دارد و می‌داند، دانستنش مانع اختیار ما شود چون اگر اینطور باشد بهشت و جهنم رجحانی ندارد.

به گزارش ایکننا، گفت وگویی علمی با محوریت «مسئله جبر و اختیار»، با حضور دو نفر از اساتید دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، محمدجواد توکلی و بی بی حکیمه حسینی، روز سه شنبه اول خرداد در دانشکده علوم قرآنی برگزار شد.

در ابتدای نشست حسینی اظهار کرد: موضوع جبر و اختیار موضوع بسیار پرچالشی است و هرچه صحبت کنیم سوالات زیادی به وجود می‌آید و شاید در این فرصت نشود به خیلی از مباحث پرداخته شود. به عنوان طرح بحث اولیه عرض می‌کنم از آنجایی که یکی از ویژگی‌های انسان، اختیار شمرده شده و در بین فرقه‌های اسلامی برخی با دیدگاه جبر شناخته می‌شوند و برخی با دیدگاه تفویض؛ ولی دیدگاه اهل بیت (ع) امر بین الامرین بوده است، این موضوع باعث شده چالش و سوال مطرح شود که این امر بین الامرین به چه معنا است.

وی افزود: از نظر فلسفه اسلامی اختیار وصفی است که به فعل انسان تعلق می‌گیرد. اگر در این تعریف فکر کنید نیمی از سوالات شما پاسخ می‌گیرد. مثلا پرسیده می‌شود آیا ما در خلقت مان اختیار داشتیم؟ خب خلقت که فعل شما نیست یا پرسیده می‌شود اینکه خورشید از شرق طلوع کند دست ما است؟ خب این فعل شما نیست. پس ما جایی باید بحث جبر و اختیار را مطرح کنیم که سخن از فعل انسانی در میان باشد. ما مرید و مختار در افعال دیگران نیستیم، مرید و مختار در افعال خداوند هم نیستیم و فقط نسبت به افعال خودمان اراده داریم.

در ادامه نشست توکلی به سوالات دانشجویان پاسخ داد و گفت: یک اشتباهی که برای برخی پیش می‌آید این است که می‌گویند اگر خدا به چیزی علم دارد باید آن چیز اتفاق بیفتد. خب این درست نیست. خدا نسبت به خیلی چیزها علم دارد. اینکه ارتباط برقرار کنیم بین علم الهی و جبر و اختیار انسان یک قیاس مع الفارق است. مثلا ما سر کلاس می‌دانیم دانشجو با این روش پیش برود رد می‌شود یا قبول می‌شود ولی آیا دانستن من تاثیر در نتیجه دارد؟ شاید دانشجو با همان وضعیت قبول شود یا برعکس، رد شود. پس اینکه من بدانم و اینکه این شخص اختیار داشته باشد درس بخواند یا درس نخواند دو مسئله جدا است.

وی افزود: یک نکته که بین انسان‌ها جاری است این است که می‌خواهند مسائل مربوط به خالق را که مسائل ویژه و منحصر به فرد است با نگاه مخلوقی و بشری حل کنند. چطور می‌خواهیم اینها را کنار هم بگذاریم؟ خالق کجا مخلوق کجا؟ آیا بین اینها سنخیتی وجود دارد؟ چطور می‌خواهیم فعل خالق را با نگاه مخلوقی و آن هم در دایره ماده معنا کنیم؟

این استاد دانشگاه ادامه داد: این سوال از اساس ایراد دارد که پرسیم خدا که می‌دانست من گناه می‌کنم چرا مرا خلق کرد. در هر زمانی هر انسانی در هر شرایطی با هر وضعیتی جزئی از پازل خلقت است. او باید در آن زمان با آن شکل و شمایل خلق می‌شد و این دست ما نیست. حالا که خلق شده خدا گفته این اراده دست تو است می‌توانی بهشتی باشی یا جهنمی. پس خدا قرار نیست ما را به سمت بهشت یا جهنم بفرستد بلکه این ما هستیم که باید مجوز بهشت یا جهنم را برای خودمان صادر کنیم.

وی افزود: یک مثال بزنم؛ شما وقتی زهر بخورید چه با اختیار چه اشتباهی، می‌میرید چون خاصیتش کشتن است. عملی که شما را به سمت جهنم می‌کشاند و شما آسمش را گناه می‌گذارید هم خاصیتش این است و شما نمی‌توانید این خاصیت را از آن بگیری. خدا سیستم را طوری طراحی کرده که اگر گناه بکنی قطعاً جهنم می‌روی ثواب بکنی قطعاً بهشت می‌روی.

وی در ادامه به دیدگاه معتزله و اشاعره اشاره کرد و گفت: معتزله معتقدند انسان‌ها کاملا مختارند، اشاعره می‌گویند مجبورند ولی ما می‌گوییم امر بین الامرین است. شما در برخی چیزها قطعاً مختار نیستید مثل اینکه جنسیت شما چیست یا چه قیافه‌ای داشته باشید؛ اینها اجباری است و به عالم تکوین برمی‌گردد. در تکوین ما مثل موجودات دیگر هستیم و اختیاری نداریم ولی در عالم تشریح، اختیار خودش را نشان می‌دهد. اساسا اگر قرار بود مختار نباشیم ارسال رسل و هدایتگری چه معنایی داشت؟ خب ما هم طبق غریزه رفتار می‌کردیم. من و شما بعد حیوانی مان، بعد مادی مان دست خودمان نیست ولی در تشریح اختیار

وی در پایان گفت: پس قرار نیست خدا ما را جهنم ببرد و ما با اختیار خودمان راهی را طی می کنیم و سند جهنم یا بهشت خودمان را صادر می کنیم. شاید سوال شود خدا می دانسته من گناه می کنم یا ثواب می کنم پس چرا مرا آفریده است؟ باز پاسخ می دهیم این ربطی به اختیار شما ندارد. قرار نیست چون خدا می داند دانستنش مانع اختیار ما بشود. اگر اینطور باشد بهشت و جهنم رجحانی ندارد. اگر مجبور باشیم همه می توانند بهشت بروند یا همه می توانند جهنم بروند. پس باید اختیاری باشد و ما بر اساس آن انتخاب کنیم و عمل خود را سامان بدهیم تا خداوند ما را به بهشت یا جهنم ببرد. خدا حکیم است و کار بیهوده نمی کند پس هیچ خلقی در زمین بیهوده نیست و آفرینش من و شما لازمه خلقت است و ما الآن باید می بودیم تا مثمر ثمر باشیم. بنابراین در این قسمت ها بین این مسائل تفکیک کنیم که جبر ما در کجا و اختیار ما در کجا است. اگر قرار است با اختیار خودمان را بهشتی یا جهنمی بکنیم خدا متهم نمی شود چون خدا ما را مختار آفریده و ما هر تصمیمی بخواهیم می گیریم.